

НАУЧНИ СКУП „ПРИРОДНЕ И ДРУШТВЕНЕ ВРИЈЕДНОСТИ НАЦИОНАЛНОГ ПАРКА БИОГРАДСКА ГОРА“

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

Сумирајући резултате тродневног Научног скупа посвећеног валоризацији природних и друштвених потенцијала Националног парка „Биоградска гора“ и планине Бјеласице, који је одржан у Колашину, 27, 28. и 29. септембра 1990. године, у организацији Црногорске академије наука и умјетности, Националног парка „Биоградска гора“, Републичког завода за заштиту природе Црне Горе и Института за шумарство и прераду дрвета, након саслушаних 38 реферата и саопштења пропраћених плодном дискусијом, учесници Скупа закључују и препоручују републичким, регионалним и општинским друштвеним институцијама:

1. Национални парк „Биоградска гора“ и његово еколошко окружење — планина Бјеласица, са геолошког, климатолошког, биолошког, еколошког, археолошког, историјског, културног, образовног, социолошког, научног, рекреативног и економског аспекта, непоновљиво је богатство Црне Горе, Југославије и Европе.

2. На овом простору је, по законима еволуције материје, кроз дуги период стваран необично велики број екосистема и биолошких система, који се, на једном мјесту, не могу наћи на другом простору Црне Горе, Југославије и свијета, те их је нужно очувати, као изузетно драгоцене елементе и компоненте планетарног екофонда и генофонда, за добробит природе, а тиме и човјека.

3. Вертикални профил Биоградске горе и планине Бјеласице својим појасним екосистемима понавља хоризонтални профил сјеверне хемисфере планете Земље, од сјеверне границе њене суптропске до поларне зоне.

4. Захваљујући изузетно разноврсном геолошком саставу Биоградске горе и планине Бјеласице, на овом малом простору се развијају двије комплетне серије појасних екосистема — силикатна и карбонатна, што је такође јединствено на југословенском и европском простору.

5. Разноврсност субалпинских шума на простору планине Бјеласице је знатно већа од разноврсности субалпинских шума на простору од Сињавине на југоистоку до Јулијских Алпа на сјеверозападу.

Појас субалпинских шума са динарском јелом је апсолутна специфичност вегетације, односно екосистема Бјеласице, и викаран је са појасом субалпинских јелових шума на Битинском Олимпу и Кавказу.

Појас субалпинских моликиних шума и појас мјешовитих смрчево-моликиних шума Бјеласице наставља се на сусједним Проклетијама, шарским и родопским планинама, а оваја је од свих осталих динарских планина,

Појас субалпинских муникиних шума повезује Бјеласицу са Проклетијама, шарско-пиндским и родопским планинама према југоистоку, те са сусједном југоисточном Сињавином, морачким планинама, Штитором и Прекорницом, Орјеном и планинама око Неретве (Прењом, Чврсној, Чабуљом и Вележом), као и са јужним Апенинима.

Појас субалпинских шума са грчким јавором и мезијском буквом Бјеласице чини цјелину са југоисточнодинарским планинама до Јахорине, те са Проклетијама, шарско-пиндским и родопским планинама.

Од свих субалпинских шума динарског и балканског простора на Бјеласици једино недостаје субалпинска шума са панчићевом оморицом, те није искључено да је и она ту постојала, о чему свједочи топоним „Виогор“, карактеристичан за данашња станишта панчићеве оморице у горњем току ријеке Дрине.

6. Богатство и разноврсност специфичних бјеласичких екосистема све више долази до изражаја са продубљивањем еколошких истраживања о Бјеласици и Биоградској гори, мјерећи се већ сада десетинама, док се број специфичних ендемичних, терцијерно-реликтних и глацијалнореликтних биолошких система већ мјери стотинама. Међу њима су свакако најрјеђи ендеми и реликти Биоградске горе и Бјеласице, а знатно чешћи ендеми и реликти Проклетија, Динарида и Балкана.

Од стеноендема бјеласичког простора поменућемо само неке најрјеђе: висока мужица бјеласичка (*Androsace hedraeantha* Gris. *supsp. elata* /Новак/ Лакушић, блечићева вулфенија

(*Wulfenia bleicii* Лкшић.), мајерова вресина (*Myricaria ernestii-mayeri* Лкшић.), црногорски звончац (*Edraianthus montenegrinus* Хорак), лакушићев каранфил (*Dianthus nitidus* Walds. & Kit. *supsp. lakusicii* T. Wraber) итд.

Од фитоценоза, односно екосистема са класичним налазиштима на Бјеласици поменућемо само неке: субалпинска шума мезијске букве и висинијанијевог јавора (*Fagetum-Aceretum visianii* Blečić & Lakušić 1970), субалпинска шума динарске јеле (*Abietetum dinaricum subalpinum* Лакушић 1990), субалпинска шикара са алпском ружом, клечицом и прчким јавором (*Roso-Juniperetum nanae aceretosum hel-dreichii* Лакушић 1966), боровњак са нарцисоидном сасом (*Vaccinio-Anemonetum narcissiflorae* Лакушић 1964), ливада гузобаде (*Genisto-Festuceum spadiceae* Блечић 1960), ливада љутића горског и српске панчићије (*Ranunculo-Pancicium serbicae* Лакушић 1966), бјеласичка вјетрометина са црногорским звончацом и балканском сунчаницом (*Edraiantho-Helianthemetum bjelasicense* Лакушић 1966) итд.

7. Биоградска прашума са својим шумским екосистемима, због изузетне разноликости и високог степена очуваности, спада међу најзначајније шумске објекте Планете, па је њеном очувању и заштити неопходно поклонити највећу друштвену, стручну и научну бригу.

Биоградско, Пешића, Велико и Мало Шишко и Велико и Мало Урсуловачо језеро су изузетни драгуљи Националног парка „Биоградска гора“. Као такви морају имати посебан статус заштите, а нарочито Биоградско језеро чији је опстанак угрожен агресивним дејством понирућих вода.

8. У циљу очувања еколошких и биолошких специфичности и ријеткости Биоградске горе и планине Бјеласице, омогућавања природних токова еволуције њених физичких, хемијских, биолошких, социјалних система и човјекове спознаје датих вредности, неопходно је што хитније обуставити све рушилачке акције појединаца, породица, приватних и друштвених организација, које не бирају ни начин ни средства да остваре властите, краткорочне и псеудоекономске рачунице, наносећи непроцјенљиве штете и природи и друштву у цјелини.

9. Друштвену енергију, засновану на еколошком знању и савременој техници, усмјерити на унапређивање природних и друштвених потенцијала овог и сваког другог простора и максимално усклађивање односа између жеља друштва и могућности његове животне средине да удовољи тим жељама.

10. Изузетне природне потенцијале бјеласичког простора и знање о законима њиховог структуралног динамичког и продукционог и еволуционог кретања, с посебним нагласком на специфичности екофонда и генофонда овог простора, ставити у

службу даљег и бржег развоја науке, образовања, културе и етике.

Биоградску гору и планину Бјеласицу укључити у свјетску баштину природе и претворити у полигон свестраног еколошког истраживања, укључујући и Интернационалну еколошку асоцијацију (INTECOL) и њен новоформирани Интернационални еколошки институт, као и у полигон за еколошко образовање и васпитање, формирањем Биоградске еколошке школе, која би послужила потребама свих ступњева образовања, на локалном, регионалном и глобалном плану.

У циљу остваривања што квалитетнијег еколошког образовања, у заштитној зони НП „Биоградска гора“ и њеној околини, формирати живе збирке ендемичних и реликтних врста, као и њихових заједница, те свестрано подржати развој већ формираног Ботаничког врта у Колашину, који ове године слави десетогодишњицу постојања.

11. Све опасности по природне вриједности Биоградске горе и Бјеласице, попут асфлатне базе и каменолома у Штитарици, хитно отклонити, а енергију и средства усмјерити на санацију Биоградског језера, коме пријети озбиљна опасност од брзог ишчезавања.

У контактним зонама Националног парка и Бјеласице онемогућити изградњу индустрија које загађују ваздух, воде и земљиште, посебно на тарској осовини развоја.

Обавезати градска насеља на Тари и Лиму да уграде адекватне системе за пречишћавање отпадних вода.

Економске функције морају бити стручно одабране, лоциране у најпогоднијим зонама и на локалитетима утврђеним у складу са намјеном површина у просторном плану и под сталним стручним и друштвеним надзором.

12. Високопродуктивне и висококвалитетне ливаде и пашњаке Бјеласице унапређивати и користити за развој сточарства, пчеларства, рационално убирање љековитог биља, и за рекреацију.

13. Дуго сунчано љето и снијегом богата зима Бјеласице интензивније и рационалније користити за развој планинарења и спорта.

14. Природне „културе“ боровнице и друге биљне врсте које су угрожене нестручном експлоатацијом на Бјеласици заштитити од деградације и рационално користити у сврхе развоја здравственог и рекреативног туризма.

15. Унесену популацију јелена одстранити из прашуме Биоградске горе, јер је научно доказано да јој ту није мјесто из више разлога и да рушилачки дјелује на природне потенцијале најзначајнијих шумских врста овог јединственог прашумског екосистема.

16. Што прије, на савременим научно-техничким основама санирати Биоградско језеро и отклонити опасности од његовог наглог нестајања. У том циљу проучити дно језера и чеону морену која га загађује и евентуалне „каверне“ затворити, а ерозију спољашњег дијела чеоне морене зауставити.

17. Проучити интензитет и узроке сушења шума на простору Биоградске горе и Бјеласице и предузети кораке на отклањању узрока за ову појаву (ако су локалног или регионалног карактера).

18. Замолити Црногорску академију наука и умјетности да буде носилац дугорочних комплексних истраживања Биоградске горе и планине Бјеласице, која би била саставни дио југословенског и међународног еколошког програма „Човјек и биосфера“.

19. Законском регулативом утврдити трајне и сигурне изворе финансирања заштитне и развојне функције НП „Биоградска гора“, сходно специфичностима које га сврставају у категорију типа европских националних паркова са доминацијом заштитне функције и без могућности формирања изворних прихода.

Препоручује се Извршном вијећу Скупштине СР Црне Горе да се заврши поступак за доношење новог закона о националним парковима до краја децембра текуће године, како би се ријешио статус националних паркова после усвајања амандмана на Устав Црне Горе.

20. Да се изврши, на савременим еколошким основама, ревитализација напуштених и ослабљених катуна Бјеласице, те да се њихово функционисање повеже са развојем научног, образовног, рекреативног и спортског туризма.

21. Да се човјеком стварана инфраструктура на простору Биоградске горе и планине Бјеласице максимално развија, унапређује и прилагоди заштити екосистема и потребама ефикасног функционисања свих природних и друштвених вриједности овог изузетно богатог простора.

22. Да се строго забрани каптирање планинских извора за потребе приватних викендица, чији је степен искоришћености узурпираног првокласног општедруштвеног добра — питке воде, веома низак.

23. Да се ови закључци и препоруке што прије упуте одговарајућим заинтересованим институцијама као и средствима јавног информисања Црне Горе и Југославије.

Колашин, 29. септембра 1990.

Учесници Скупа

